

УДК 94(480*7)“1899/1904”

Д. В. Ковальов

ВПЛИВ ПОЛІТИКИ РУСИФІКАЦІЇ НА СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНУ СИТУАЦІЮ У ФІНЛЯНДІЇ ПРОТЯГОМ 1899–1904 рр.

Робота присвячена висвітленню проблем суспільно-політичного стану у Великому князівстві Фінляндському в період політики русифікації генерал-губернатора Ніколая Бобрікова. Визначено історизм контрреформ Миколи II в різних аспектах співіснування Фінляндії та Росії впродовж 1899-1904 рр., а також своєрідність подій та явищ історії на прикладі розвитку фінляндського суспільства. Досліджені проблеми адаптації із російською самодержавною дійсністю фінляндського суспільства, а також проблеми реформування соціально-політичного життя Фінляндії.

Ключові слова: Велике князівство Фінляндське, Ніколай Бобріков, русифікація, фінляндська автономія, самодержавство

Фінляндія – своєрідний еталон західної демократії і всім відомого “скандинавського соціалізму” – економічного процвітання та соціальних гарантій як для власних громадян, так і для іноземних інвесторів. Саме тому, актуальність даної теми полягає в тому, щоб розкрити невідомі сторінки фінляндської історії доби русифікації для подальшого вивчення цієї проблематики в Україні. Сучасні українські історики вивчають історію Фінляндії в контексті загальноєвропейської або радянської історії. Тому, дуже важливо зазначити, що розкриття цієї вкрай нелегкої теми в сучасній Україні, допомагає зрозуміти історичний шлях двох країн, що були частиною Російської імперії.

На сьогоднішній день історичні дослідження, які присвячені проблематиці політики русифікації у Фінляндії та її впливу на розвиток національно-визвольної боротьби фінляндців проти царизму, становлять значну кількість наукових статей та монографій, що представлені виключно фінськими істориками. Серед них можемо виділити дослідників Теодора Гомена [1], Ганнеса Іґнатіуса [2], Югані Паасівірту [3], Туомо Полвініна [4], Сеппо Зеттерберґа [5], Матті Клінґе [9] та Осмо Юссілу [15]. Узагальнену ситуацію у сфері суспільно-політичного життя у Великому князівстві Фінляндському надають монографії істориків Петрозаводського університету – Вільяма Похльобкіна [11] та Руслана Дусаєва [7].

В якості першоджерел автором дослідження використано законодавчі норми, зібрані у “Собрание Постановлений Великого княжества Финляндского”, а також, нотатки безпосередніх учасників подій – прихильника русифікації Міхаїла Бородкіна [6], Фьодора Єленєва [8], Ніколая Корево [10] та Ніколая Сергєєвського [12]. Тож, не зважаючи на це, дослідження політики русифікації та її вплив на фінське національне відродження, у зазначений період, в історичній площині для українських істориків є актуальним як ніколи.

Мета статті – дослідити роль самодержавної політики русифікації у Великому князівстві Фінляндському на чолі із генерал-губернатором Ніколаєм Бобріковим на розвиток фінського національного відродження протягом 1899-1904 рр.

Останнє десятиліття XIX ст. в історії Великому князівства Фінляндського позначилося відступом гаранта фінляндських прав і свобод – російського монарха Миколи II від ліберально-демократичної лінії розвитку автономії Фінляндії своїх попередників – Олександра II та Олександра III. Великий Князь Фінляндський Микола II прагнув ліквідувати усі розбіжності між Російською імперією та автономною Фінляндією. Варто зауважити, що Російська імперія в кінці XIX ст. зіткнулася із низкою, здавалося б, нерозв'язних проблем, пов'язаних з її загальним відставанням. Водночас етноцентричний та авторитарний російський націоналізм, що у часи правління Миколи II остаточно почав свій наступ на національні окраїни, був на підйомі. Доба абсолютного самодержавства відійшла, на її місце прийшов російський імперський шовінізм, який проявлявся і в агресивній зовнішній політиці, і в зростаючій нетерпимості до неросійських меншин в межах Російської імперії – передусім це стосувалось поляків, фінляндців, естонців, латишів, литовців та українців.

У кінці XIX ст. уряд царської Росії приступив до реалізації програми русифікації, яка включала викладання російської мови в школах і користування нею в урядових адміністраціях національних окраїн. Ці заходи мали на меті принесення неросійським народам російської культури за умови більш прямого політичного контролю з боку генерал-губернаторів. Автономний статус, наданий Фінляндії у 1809 р. ще Олександром I, приблизив самих фінляндців до розвитку своїх власних ідей націоналізму і конституційної монархії, що могло б значною мірою реалізуватись на практиці за згодою царя, як це вже відбулось в сусідніх Австро-Угорській імперії та Королівстві Швеція-Норвегія.

Слідом за вступом на престол нового російського імператора відбулася зміна керівних осіб не лише в російських губерніях, але й у Фінляндії. Вже старий і німецький генерал-губернатор Фьодор Гейден був відправлений у відставку восени 1897 р., обов'язки генерал-губернатора Озерного краю тимчасово виконував Степан Гончаров, поки навесні 1898 р. на цю посаду не призначили Ніколая Бобрікова [15, 143]. Новий генерал-губернатор Фінляндії Бобріков побачив, що створювана з такими зусиллями “буферна” твердь у вигляді фінляндської автономії, може в кінцевому підсумку знову оголити північно-західний кордон Росії і “відкрити ворогу шлях на Санкт-Петербург” [15, 144]. Він розумів, що Фінляндія потрібна Росії, перш за все, як північний її загороджувальний “заслін”. Але протягом всього XIX ст. замість “заслону” була

абсолютно чужою Росії країною. І чим більше російський уряд прагнув зблизити цю околицю з центром, тим більше вона відокремлювалася від нього, оточена перепонами і табу, з якими жила фінська народність і формувалась її національна самобутність.

У травні 1898 р. генерал-губернатор Бобріков подав Великому Князю Фінляндському Миколі II доповідну записку, в якій намітив програму своєї діяльності у фінляндській автономії. Ця доповідна записка містила в собі оновлену програму “зближення Фінляндії з Російською імперією” в адміністративному, військовому, законодавчому та мовному відношенні [6, 67]. Цю програму Бобріков мав намір привести в дію протягом 10 років. Варто зауважити, що Бобріков був першим фінляндським генерал-губернатором, який відкрито зневажав діючі у Фінляндії конституційні закони та чинні фінляндські правові акти. В опозицію до Бобрікова став фінляндський міністр-статс-секретар Вальдемар фон Ден, за що і був усунений з посади в кінці липня 1898 р. згідно із наказом Миколи II [9, 389]. Бобріков виступав у ролі продовжувача справи, розпочатої ще генерал-губернатором Гейденом, але доповнив його програму деякими новими цілями і взявся до її реалізації енергійніше і швидкими темпами, демонструючи при цьому хватку диктатора. Вбачаючи у Фінляндії майбутній “оплот сепаратизму” за польським зразком 1863 р., Бобріков прагнув у зародку знищити це розростаюче полум’я фінського національного відродження. Як і раніше головними цілями програми були уніфікація армії, розширення влади генерал-губернатора і запровадження російської мови як єдиної офіційної в діловодстві фінляндської автономії. Микола II усунувши фон Дена тимчасово призначив міністром-статс-секретарем Віктора Прокопé [9, 389]. 17 серпня 1899 р. Микола II призначив на посаду міністра-статс-секретаря Великого Князівства Фінляндського Вячеслава фон Плеве, який окрім цього одночасно залишався на посаді Державного секретаря Російської імперії [9, 390]. Бобріков та фон Плеве разом проводили політику русифікації Фінляндії. За задумом Миколи II постать фон Плеве мала доповнювати Бобрікова у подальшому загальноросійському наступі через репресії та політичний терор на конституційні права фінляндської автономії.

3 лютого 1899 р. Микола II підписав маніфест щодо визначення порядку законодавчої діяльності у Фінляндії, він увійшов в історію під назвою “Лютневий маніфест” – в загальнодержавних справах, регульованих у законодавчому порядку всієї імперії (тобто в разі, коли їх підготовкою займаються міністри і Державна рада при дворі імператора), фінляндському Сейму належить лише консультативна роль [1, 178]. Тому, негативний висновок Сейму не міг перешкоджати запровадженню будь-якого російського закону у Фінляндії. “Лютневий маніфест” від 1899 р. зафіксував принцип, згідно із яким законодавство Фінляндії було підлеглим загальнодержавному російському, але водночас він з усією очевидністю визнав існування у Фінляндії власного законодавства та станово-представницького органу – Сейму, що на цьому етапі становило все ще виняток в Російській імперії. До того ж загальнодержавні закони, що стосувались Фінляндії, потрібно було готувати й видавати в порядку, визначеному основним законам Росії, але роль фінляндських суб’єктів управління (Сейму, Сенату, генерал-губернатора, міністра-статс-секретаря) була тепер визначена більш чітко.

Фінляндці розцінили “Лютневий маніфест” від 1899 р. як урізання автономних прав Озерного краю у складі Російської імперії, як це вже було раніше із Польщею. В результаті розгорнулася, до цього часу небачена ззовні Фінляндії, політична боротьба за статус фінської мови як єдиної державної та посилилась дискусія щодо ставлення до Росії [3, 200]. Більшість політичних партій Фінляндії закликали до опору заходам російської адміністрації та невизнання протизаконних указів Великого Князя Фінляндського, який порушив обіцяне ще Олександром I збереження місцевих законів. Фінляндське суспільство в знак протесту самовільно визнало “Лютневий маніфест” від 1899 р. недійсним у фінляндській автономії, оскільки уgliedили в ньому зазіхання на свій громадський і політичний лад [3, 205].

Реакція фінляндців була швидкою і виваженою. Протестні петиції швидко поширювалися по всіх губерніях Фінляндії, і вони зібрали більше 500 тис. підписів лише за 3 тижні з моменту публікації “Лютневого маніфесту”! В кінці березня 1899 р. ці скарги та клопотання були зібрані у зведення під назвою “Велика адреса” і передані на розгляд Великого Князя Фінляндського [13, 10]. Однак, що й не дивно, Микола II проігнорував ці клопотання.

Видання Миколою II у 1899 р. “Лютневого маніфесту” стало початком планомірної політики русифікації Фінляндії, яку на місці впроваджували представники російського монарха – генерал-губернатор Бобріков та міністр-статс-секретар фон Плеве протягом 1899-1904 рр. [12, 12]. Політика русифікації була спрямована на поступову ліквідацію автономії Великого князівства Фінляндського, його інтеграцію до складу Російської імперії та введення самодержавної форми правління за польським зразком. Період урядування генерал-губернатора Бобрікова протягом 1899-1904 рр. увійшов у фінську історіографію під назвою “час гонін” (fin. sortovuodet) [5, 287].

Основними віхами політики русифікації по відношенню до Фінляндії були: 1) вже згаданий “Лютневий маніфест” від 1899 р., який встановив право Великого Князя Фінляндського видавати закони без погодження із станово-представницькими органами влади Фінляндії [10, 13]; 2) “Маніфест про мову” від 1900 р., який оголосив російську мову третьою офіційною мовою фінляндської урядової адміністрації після шведської і фінської, (хоча мав на меті розпочати повномасштабний наступ в освіті щодо зросійщення фінів та шведів фінляндської автономії)[10, 22]; 3) “Закон про призов” до російської армії від 1901 р., який ліквідував окремі фінляндські збройні сили і включив їх до складу армії Російської імперії [10, 29]. У цей час Бобріков і фон Плеве почали русифікувати Фінляндію. Вони провели цілий ряд незаконних заходів: ввели російську мову в усіх державних адміністративних та освітніх установах, звільнили антиросійськи налаштованих сенаторів і

замість них призначили тих осіб, які нічого спільного не мали із Фінляндією, а також почали виселяти з території фінляндської автономії людей, які висловлювались проти сваволі російського самодержавного царату.

У жовтні 1899 р. рішенням генерал-губернатора Бобрікова була заснована урядова російськомовна "Финляндская газета", яка мала розповідати читачам про головні події у Великому князівстві Фінляндському та сповіщати про видання законів і нормативних актів для підданих [8, 171]. Генерал-губернатор Бобріков суворо переслідував решту фінляндських газет, зокрема друковані органи патріотичної "Партії младофінів", ліворадикальної "Робітничої партії Фінляндії" та шведської "Ліберальної партії" [4, 230]. У 1902 р. на ім'я Великого Князя Фінляндського Миколи II надійшло прохання від генерал-губернатора Бобрікова, з вимогою надати йому особливих повноважень для заслання за кордон в адміністративному порядку багатьох громадських діячів Фінляндії (депутатів Сейму та сенаторів), що наважувались чинити спротив політиці русифікації [4, 231].

Незважаючи на вражаючу єдність фінляндського суспільства, відображену у "Великій адресі", фінляндці були розділені політично щодо відповідної реакції на політику русифікації. Ті, хто протистояв русифікації, іменували себе конституціоналістами, підкреслюючи свою прихильність до традиційної системи урядування у Фінляндії, через що вимагали поваги з боку російського уряду до конституційних прав наданих протягом 1809-1899 рр. [3, 203]. Конституціоналісти сформували політичний фронт у Сеймі, який включав групу захисників фінської мови від "Партії младофінів" та шведських активістів з "Ліберальної партії". Їхніми опонентами стали легалісти з "Фінської партії", старі депутати Сейму, які спокусилися дотримуватися нових русифікаційних законів, почасти із визнання власного безсилля і частково через бажання використовувати російський вплив для підризу шведської мови у Фінляндії [3, 204].

Протягом 1900-1903 рр. на території фінляндської автономії почастишали страйки і народні протести, стало поширюватися застосування тактики "пасивного опору". Кількість тих, хто саботував військовий призов у Фінляндії протягом 1902-1904 рр. зросла з кількох сот чоловік до 10-13 тис. осіб і переконала російське командування Фінляндської військової округи, що фінляндці є ненадійні у військових цілях. Як наслідок, піддані Великому Князю Фінляндському були звільнені від військової служби в обмін на стягування з них додаткових податків, які вони повинні були платити царському уряду у Санкт-Петербурзі [13, 25].

Тим часом царський уряд вдався до репресивних заходів проти населення Фінляндії. Зокрема, у липні 1902 р. міністр внутрішніх справ Росії Дмитрій Сіп'ягін за підтримки генерал-губернатора Бобрікова та міністра-статс-секретаря фон Плеве намагався очистити фінляндську цивільну службу від противників політики русифікації, розширивши на територію Фінляндії цензуру, яка до того існувала лише в російських губерніях [7, 114]. А в квітні 1903 р. Микола II, побоюючись збройного повстання у Фінляндії, все ж таки надав диктаторські повноваження генерал-губернатору Бобрікову [7, 114]. Бобріков і довірена йому жандармерія у листопаді 1903 р. намагався розгромити таємне революційне товариство "Кагааль", яке боролось проти політики русифікації у Фінляндії [2, 299]. Але такі контрзаходи царської влади лише підштовхнуло активістів-патріотів і надалі продовжувати свою боротьбу, але вже у глибокому підпіллі – штаб-квартира "Кагаалья" з Гельсінґфорса (фінська назва Гельсінкі) була перебазована у більш безпечне Борґо (фінська назва Порвоо) [2, 300]. Крім того, найбільш радикальним членам товариства "Кагааль" вдалося знайти притулок у Швеції і продовжити звідти підризу роботу, увійшовши в контакт з російськими терористичними групами соціалістичної спрямованості.

Планомірний контрнаступ політики русифікації у Фінляндії під проводом генерал-губернатора Бобрікова та міністра-статс-секретаря фон Плеве розбурхав вже й до того радикалізоване суспільство фінляндської автономії. Зародився активний опір фінляндських патріотів-націоналістів, які не сприймали царські самодержавні "новації", і тому все частіше у пресі Великого князівства Фінляндського починають звучати гасла щодо відділення фінляндської автономії від Російської імперії. Це було щось абсолютно небачене в такому лояльному раніше до імперської влади Великому князівстві Фінляндському. Гельсінґфорс 1904-го р. все більше став схожим на Варшаву 1863-го р. Коли протягом 1902-1904 рр. генерал-губернатор Бобріков пришвидшив темпи впровадження контрреформ, сподіваючись політикою русифікації "навечно прив'язати" Фінляндію до Росії, розпустивши фінляндський кадетський корпус, посиливши позиції російської мови в органах центрального врядування і, зрештою, одержавши нові диктаторські повноваження для придушення фінляндської опозиції в Сеймі та Сенаті, відчайдушний опір у середині автономії лише посилювався. На доповнення до пасивного спротиву виник активний конспіративний рух. Були налагоджені контакти з російськими революціонерами, зокрема більшовиками та есерами, а також японськими шпигунами в Стокгольмі та Копенгагені, які після початку російсько-японської війни 1904-1905 рр. взялися фінансувати цю нелегальну діяльність фінляндців-самостійників [4, 311]. Відбулося кілька політичних терористичних актів, особливо резонансним став атентат генерал-губернатора Бобрікова, вчинений Еугеном Шауманом, сином фінляндського сенатора шведського походження у червні 1904 р. [9, 432].

Еуген-Вальдемар Шауман – фінляндський чиновник, камерфервандт фінляндського Сенату – відомий тим, що смертельно поранив генерал-ад'ютанта Ніколая Бобрікова, генерал-губернатора Фінляндії та командувача військами Фінляндської військової округи. Шауман, який народився 10 травня 1875 р. у Харкові, походив з родини фінляндських шведів і був сином губернатора Вазаської губернії, а потім сенатора фінляндського Сенату Фредріка-Вальдемара Шаумана, що вийшов у відставку в 1900 р. [14, 504]. Еуген Шауман, колишній службовець фінляндського Сенату, а пізніше чиновник головного управління навчальних закладів Фінляндії, прийняв виважене рішення вбити генерал-губернатора Бобрікова перед

черговою літньою сесією Сейму. Як зазначав сам Шауман у своїй передсмертній записці, Бобріков викликав ненависть фінляндської громадськості своєю насильницькою політикою русифікації та репресіями проти усього фінляндського, за що і заслужив смертну кару [14, 505]. 16 червня 1904 р. Шауман, який до того ж був членом новоствореної радикальної підпільної революційної «Фінляндської партії активного опору», зміг підстергти в коридорах будівлі фінляндського Сенату генерал-губернатора Бобрікова, що прямував на засідання, і тричі вистрілив у нього з револьвера-браунінга, смертельно поранивши: «...одна пуля попала в шею неопасно, другая контузила, попав в орден, третья – в живот» [9, 434]. Сам Шауман застрелився відразу ж після замаху. Після свого вчинку Еуген Шауман став національним героєм Фінляндії, на місці замаху в коридорі Сенату з'явилася меморіальна дошка з написом, що він «віддав життя за свою країну», а могила Шаумана у Борго стала святим місцем для багатьох фінів.

Вбивство генерал-губернатора Бобрікова відбулося на тлі зростання революційних виступів не тільки у Фінляндії, а й у самій Росії. Велику роль у цьому відігравали японські спецслужби, які через Фінляндію постачали зброю, як для фінських сепаратистів, так і для інших революційних партій. Цікаво, що на атентат Шаумана бурхливо відреагувала преса Росії. Популярний російський щотижневий журнал «Нива», який виходив з середини XIX до початку XX ст., так відгукувався про вбивство Бобрікова: «...3-го июня, в 11 ч. утра, в здании Сената на площадке лестницы 2-го этажа, совершенно покушение на жизнь финляндского генерал-губернатора и командующего войсками, генерал-адъютанта Н.И. Бобрікова; чиновник главного училищного управления в Финляндии и бывший служащий Сената, сын бывшего сенатора, Евгений Шауман произвел три выстрела в генерал-губернатора. Одна пуля попала в шею неопасно, другая контузила, попал в орден, третья – в живот. По подании первой помощи русским врачом, генерал-губернатор перенесен домой. Врачи признали необходимым производство скорейшей операции. Раненый причастился. После сделанного чревосечения извлечена пуля. Найдено много сгустков крови; отнята часть пораженных пулею тонких кишек. Раненый тихо скончался в ночь на 4-е июня. Преступник на месте застрелился...» [10, 60].

А ось як про цю новину повідомив «Правительственный Вестник»: «Убийство генерал-губернатора Н.И. Бобрікова совпало со временем, когда в Финляндии стало обнаруживаться несомненное успокоение умов, и господствующее положение национально-финских элементов населения можно было признать в крае вполне упроченным...» [10, 62].

За 2 дні після вбивства Бобрікова, його медійне дітище «Финляндская газета» так прокоментувала атентат Шаумана: «История не знает, чтобы преступлением или насилием достигалось что-либо иное, кроме гибели. Прочная основа в жизни народов должна быть поставлена не так. Преступление всегда остается преступлением, и никакие цели не могут оправдать его...» [10, 64].

У той час як шведськомовні газети Гельсінгфорса обмежилися передачею офіційних повідомлень про злочинний замах камерфервандта Шаумана, фінськомовні газети знайшли за потрібне висловити свою оцінку цього обурливого, дикого злочину. Так, газета «Suomen Kansa» від 17-го червня 1904 р. писала: «Миролюбие нашего народа недавно еще служило поговоркой. Мы гордились тем, что личная безопасность у нас выше, чем где-либо. Ведь Финляндия была страной, в которой никогда не было покушений на жизнь членов правительства или высших должностных лиц. Теперь совершилось роковое злодеяние, отвергаемое нашей историей, колеблющее нашу уверенность, возбуждающее в нас страх перед будущим. С точки зрения человечности и как христиане мы осуждаем позорное деяние убийцы. За порогом двадцатого столетия зверское преступление не может обеспечить молодому народу счастливого будущего. Оно – плод зловредной агитации, агитации, несущей гибель, если от нее не сумеют во время избавиться. Народ наш осуждает деяние, злосчастным образом нарушающее целостность нашего прошлого...» [5, 314].

Відразу ж після вбивства Бобрікова, російський уряд вирішив заспокоїти фінляндське суспільство, переглядаючи вже прийняті раніше закони щодо русифікації Великого князівства Фінляндського. Так, наприклад, «...в 1904 г. состоялось высочайшее повеление об образовании комиссии, под председательством сенатора Таганцева, из шести русских и шести финляндских чиновников, для рассмотрения вопроса о разграничении общеимперского и местного финляндского законодательства и для согласования манифеста от 3 февраля 1899 г. и сеймового устава Великого Княжества Финляндского...» [12, 22].

Атентат Шаумана став першою, однак не останньою, ластівкою у спротиві фінляндського суспільства політиці русифікації з боку царизму. Хоча самі протести не стали несподіванкою для царського уряду, проте їхній масштаб спонукав до певної обережності. Новим генерал-губернатором Фінляндії Микола II вирішив призначити князя Івана Оболенського, який мав втихомирити суспільно-політичну ситуацію, розбурхану через атентат Шаумана, викликаного політикою русифікації [13, 30]. Проте, цьому вже не дано було здійснитись через зростання революційної хвилі та протестного невдоволення серед населення в самій Росії, що після поразки в російсько-японській війні призвело до соціально-політичного вибуху – першої російської революції 1905-1907 рр.

Проведений комплексний аналіз джерел та вивчення широкого кола наукової літератури з досліджуваної проблеми дозволяє зробити висновок про те, що період політики русифікації фінляндської автономії впродовж 1899-1904 рр. підійшов до свого логічного завершення завдяки героїчному вчинку молодого патріота Шаумана, який не хотів бачити свою Батьківщину колонією Росії під пильним наглядом «диктатора» Бобрікова. Загальний страйк, який розпочався в Росії в жовтні 1905-го р., швидко поширився і на

територію Фінляндії і привів там, як і в Росії, до більшої реальної влади з боку місцевих комітетів представників середнього класу. Як і в Росії, революційна ситуація була швидко знешкоджена радикальними реформами, обіцяними в жовтні 1905 р. царським маніфестом, який для фінляндців призупинив, але не скасував, "Лютневий маніфест", "Закон про призов" та інші диктаторські закони Бобрікова. Політика русифікації сприяла піднесенню фінського національного руху – фенноманії, її розвитку як самостійницької ідеології, особливо в період російсько-японської війни 1904-1905 рр., коли російські війська зазнали повної поразки.

Надалі, із бурхливим розвитком подій 1905-1907 рр., фінський національний рух переріс у боротьбу за незалежність Фінляндії. Слід зазначити, що на відміну від ряду інших національних окраїн Російської імперії, русифікація Фінляндії проводилася насамперед у адміністративно-правовій сфері і практично не торкнулася культури і системи освіти країни загалом.

Джерела та література

1. Homén Th. Passiivinen vastarintamme: Politillisia kirjoituksia 1899-1904 / Theodor Homén, – Helsinki: Otava, 1906. – 392 s. – Verkkojulkaisu. – Käyttötavasta: <https://kansalliskirjasto.finna.fi/Record/helka.128192>
2. Ignatius H. Sortovuosista itsenäisyyteen / Hannes Ignatius, – Helsinki: Otava, 1927. – 474 s. – Verkkojulkaisu. – Käyttötavasta: <http://www.antikvaari.fi/naytatuote.asp?id=1046122>
3. Paasivirta J. Suomi ja Eurooppa: Autonomiakausi ja kansainväliset kriisit (1808-1914) / Juhani Paasivirta, – Helsinki: Kirjayhtymä, 1978. – 382 s. – Verkkojulkaisu. – Käyttötavasta: <http://www.finlandiakirja.fi/fi/juhani-paasivirta-suomi-ja-eurooppa-autonomiakausi-ja-kansainvaliset-kriisit-1808-1914-120624.html>
4. Polvinen T. Valtakunta ja rajamaa. N.I. Bobrikov Suomen kenraalikuvernöörinä 1898-1904 / Tuomo Polvinen, – Porvoo: Wsoy, 1984. – 450 s.
5. Zetterberg S. Viisi laukausta senaatissa. Eugen Schaumanin elämä ja teko / Seppo Zetterberg, – Helsinki: Otava, 1986. – 396 s.
6. Бородин М. Юридическое положение Финляндии: заметки по поводу отзыва Сейма 1899 г. / М. Бородин, – СПб.: типография А.С. Суворина, 1901 г. – 88 с. – Режим доступа: <http://dlib.rsl.ru/01003557124>
7. Дусаев Р. Государственно-правовой статус Великого княжества Финляндского (1809-1917 гг.) / Р. Дусаев // Правоведение. – 1975. – № 2. – С. 110-118.
8. Еленев Ф. Финляндский современный вопрос по русским и финляндским источникам / Ф. Еленев, – СПб.: тип. т-ва Обществ. польза, 1891. – 233 с. – Режим доступа: <http://dlib.rsl.ru/01003551787>
9. Клинге М. Имперская Финляндия / М. Клинге. – СПб.: Колокол-пресс, 2005. – 616 с.
10. Корево Н. Сеймовый устав для Великого Княжества Финляндского высочайше утвержденный 20 июля 1906 г. С приложением и алфавитным указателем / Н. Корево, – СПб., 1913. – С.7-85. – Режим доступа: <http://www.hrono.ru/dokum/ustav1906.html>
11. Похлѣбкин В. СССР – Финляндия: 260 лет отношений 1713-1973 / В. Похлѣбкин – М.: Междунар. Отношения, 1975. – 471 с.
12. Сергеевский Н. К вопросу о коренных законах великого княжества Финляндского / Н. Сергеевский, – СПб.: Государственная типография, 1899. – 25 с. – Режим доступа: http://e.lanbook.com/books/element.php?pl1_id=35335
13. Собрание Постановлений Великого княжества Финляндского. – Гельсингфорс, СПб., 1899. – № 20. – §29. – С.10-35. – Режим доступа: <http://www.histdoc.net/history/ru/manifest.htm>
14. Сто замечательных финнов. Калейдоскоп биографий = 100 suomalaista pienoiselämäkertaa venäjäksi / ред. Тимо Вихавайнен (Timo Vihavainen); пер. с финск. И. Соломеща – Хельсинки: Общество финской литературы (Suomalaisen Kirjallisuuden Seura), 2004. – 781 с.
15. Юссіла О. Від Великого Князівства до сучасної держави: Політична історія Фінляндії від 1809 р.: пер. з фін. / Осмо Юссіла, Сеппо Гентіля, Юкка Неваківі; Пер. Мікко Гаутала, Віктор Пилипенко. – Київ: УНІСЕРВ, 2002. – 407 с.

Kovalyov D. V. Influence of Russification policies in the socio-political situation in Finland during the 1899-1904.

The research is dedicated to highlighting the problems of the socio-political situation in the Grand Duchy of Finland in the period of Russification policies of Governor-General Nikolai Bobrikov. Historicism has been determined counter-reforms in various aspects of coexistence between Finland and Russia for 1899-1904, as well as the originality of the events and phenomena of history as an example of Finnish society. The problems of adaptation of the Russian autocratic reality of the Finnish society, as well as the problems of reforming the socio-political life of Finland.

Key words: the Grand Duchy of Finland, Nikolai Bobrikov, russification, the Finnish autonomy, autocracy

Ковалев Д. В. Влияние политики русификации на общественно-политическую ситуацию в Финляндии на протяжении 1899-1904 гг.

Работа посвящена освещению проблем общественно-политического положения в Великом княжестве Финляндском в период политики русификации генерал-губернатора Николая Бобрікова. Определены историзм контрреформ в различных аспектах сосуществования Финляндии и России на протяжении 1899-1904 гг., а также своеобразие событий и явлений истории на примере развития финляндского общества. Исследованы проблемы адаптации с российской самодержавной действительностью финляндского общества, а также проблемы реформирования социально-политической жизни Финляндии.

Ключевые слова: Великое княжество Финляндское, Николай Бобріков, русификация, финляндская автономия, самодержавие